

Coğrafya bilgilerini ilk kez bir araya getiren eski Yunanlı'lar olmuş. Gezinlerin ve tüccarların bütün çevre ülkelere yaptıkları yolculukların kayıtlarını, belgelerini toplamışlar. Daha sonra Romalı'lar belge toplamayı sürdürmüş. MÖ. 150 yılına gelindiğinde Akdeniz ve Karadeniz kıyıları çok iyi bilindiği ve Baltık Denizine kadar gezilmiş. Hindistan kıyıları serüven meraklısı denizcilerle keşfedilmiş. Oradan karayolu ile Çin'e kadar giden tüccarlar olmuş.

Çağlar boyunca yeni ve değişik yerler bulmak amacıyla heyecanlı ve tehlikeli yolculuklara çıkan insanlar bu serüvenlere; zengin olmak, ticaret yapmak, ün kazanmak, dinsel inançları yaymak, ülkesine yeni topraklar kazandırmak ya da macera tutkusu ile yapmışlar. Ama hangi nedenle olursa olsun dünyanın bilinmedik yerlerini insanlara, kâşif adı verilen gezginler kazandırmıştır. Dünyanın keşfi denilince Avrupalı gezginlerin 15. yüzyılda yürüttükleri

KEŞİFLER

Erdi BATUR
E. Vali

büyük keşifler akla gelir. Bu keşifler okyanus dalgalarına dayanabilen büyük gemilerin yapılması ve çağın teknik ve gelişen imkanları ile donatılması sayesinde mümkün olmuştur. Böyle olmakla birlikte bu yolculuklardan çok önce, dünyanın birçok yeri eski uygarlıklarca keşfedilmişti.

Keşifler denilince, ilk çağlardan beri, özellikle deniz yolu ile yeni ülkeler, kıtaların henüz bilinmeyen bölgelerini insanların bulması akla gelir. İlk keşifler ticari ilişkileri arttırmak isteyen Mısırlı denizcilerin Kızıldeniz ve Aden körfez kıyılarını araştırması ile başlar. Daha sonra Fenikeliler MÖ. 1200 yıllarında Gades'te kurdukları ticaret kolonisi¹

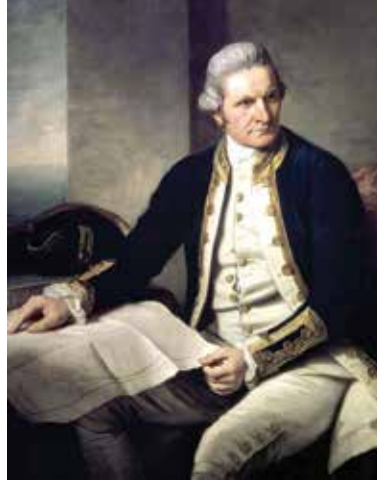
aracılığı ile Britanya Adalarını buldular. Yine MÖ. 600 yıllarında Fenikeliler, Firavun Nekao desteği ile gemilerle Akdeniz'in doğusundan Afrika'nın kuzey ve batı kıyılarını takip ederek İspanya'ya doğru açıldılar. MÖ. 345'te astronomi bilgini Yunanlı denizci Pytheas kuzey denizinde Thule kıyılarını dolaştı. Denizde görülen gel-git olayını izledi. İlk çağlarda hiç kimse onun kadar kuzeye çıkamamıştı. Onun yolculuk üzerine yazdıkları pek yüreklendirici olmadığından unutuldu.

Roma İmparatorluğu genişleme sırasında bilinen toprak sınırları Baltık kıyılarına uzanmıştı. Neron'un döneminde bir görevlendirme de, iki Romalı Nil Nehri kaynağını bulmak üzere Bahr-el-Gazal'a kadar ilerlemesidir.

¹ Koloni-ülküdaş milli grubun, başka bir ülkede kurduğu yoğun yerleşim yeri.

Fotoğraf 1. Kuzey Kutbuna varan ilk insan, Robert Edwin Peary (<https://www.britannica.com/biography/Robert-Edwin-Peary>)

Fotoğraf 2. Kaptan James Cook (<https://www.britannica.com/biography/James-Cook>)

Fotoğraf 3. Kristof Kolomb (<https://www.britannica.com/summary/Christopher-Columbus-Achievements>)

Strobon yazdığı “coğrafya” adlı yapıtta enlem-boylamdan söz ederek, dünya dönenceler ve Atlas Okyanusu ile Çin arasındaki bölgelerden oluştuğunu göstermekteydi.

MS. 9 ve 10. Yüzyıllarda Vikingler İngiltere, İzlanda, Grönland ve kuzey Amerika kıyılarına çıkmaya başladılar. Bu keşifler Avrupa’da bir yankı yapmadı.

Araplar, Asya ve Afrika’nın büyük çöllerini Avrupalı’dan çok önce geçtiler. Güney Pasifik adalarında yaşayanlar, Avrupalı kaşifler buralara ulaşmadan yüzyıllar önce deniz yolu ile Güney Amerika’ya gittiler. Beyaz adamlarca keşfedildiği söylenen tüm bu yerlerde aslında oralarda bulunan yerliler yaşıyordu. Kuzey ve Güney Amerika’da oranın yerlileri, Avustralya yerlileri, Yeni Zelanda Maoriler gibi çeşitli halklar, uygarlıklar kurmuşlardı.

Coğrafya bilgilerini ilk kez bir araya getiren eski Yunanlı’lar olmuş. Gezginlerin ve tüccarların bütün çevre ülkelere yaptıkları yolculukların kayıtlarını, belgelerini toplamışlar. Daha sonra Romalı’lar belge toplamayı sürdürmüş. MÖ. 150 yılına gelindiğinde Akdeniz ve

Karadeniz kıyıları çok iyi bilindiği ve Baltık Denizine kadar gezilmiş. Hindistan kıyıları serüven meraklısı denizcilerle keşfedilmiş. Oradan karayolu ile Çin’e kadar giden tüccarlar olmuş.

Milattan sonra yukarıda değinilen bilgiler nedense kaybolduğu söylenir. Vikingler İzlanda ve Grönland’ı keşfetmeleri, Amerika’ya ulaşmalarına rağmen, çok Avrupalı dış dünya bilgisi düşsel öykülerle sınırlıydı. O dönemde gemiciler kıyılardan uzaklaşmayı ve uzun yolculuğa çıkmayı göze alamıyordu. Çünkü karayı göremeyecek kadar açıldıklarında yönlerini bulmaları zordu. Dünyanın düz olduğu inancı ve gemilerin ufuk çizgisini geçince boşluğa düşeceği korkusu vardı.

Buna rağmen kısıtlı bilgilerden yararlanan Ruysbroeck, Orta Asya ve Çin’e gitti. Batı dünyasında Doğu toplumunu en iyi tanıtan keşifler Marco Polo ve akrabalarının 1271-1295 yıllarında Çin’e yaptıkları ticari amaçlı geziler oldu.

DOĞUYA GİDEN YOLLAR

O sıralara İslam bilginleri Orta Asya, Çin ve Endonezya’yı adım adım

dolaşıyordu. 13. Yüzyılda Araplar Sibiryaya ve orada yaşayan toplulukları keşfettiler. 14. Yüzyılda Faslı İbni Batut’a; Senegal, Tataristan, Malezya’yı dolaştı ve bu yerler konusunda değerli bilgiler verdi.

13. Yüzyılda Moğollar Orta Asya otlaklarında büyük imparatorluk kurmuş, orduları Avrupa içlerine kadar akınlar düzenliyordu. Papa, Moğol yöneticilerine elçiler yolladı. Asya hakkında bilgilerden yararlanan Fransisken rahibi Ruysbroeck Orta Asya ve Çine gitti. Batılı tüccarlar doğu ile alışveriş yapmaya başladı. Bu gezgin tüccarların en ünlüsü Marco Polo 1275’te Kubilay Han’ın Pekin sarayına ulaştı. Yaklaşık 20 yıl boyunca Moğol Kağan’ın emrinde çalıştı. İtalya’ya döndükten sonra Asya gezi serüvenini yazdı. Çin’e ilişkin derli toplu bilgiler içeren bu anılar, oraya gidecekler için iyi bir rehber oldu.

Haçlı Seferleri; Avrupa için o çağda gizemini koruyan doğu ilişkilerin gelişmesine yol açtı. Bu savaşlar Araplar ile kuzey Afrika, güneybatı Asya ve Hint Okyanusuna ilişkin bilgilerin Avrupalı tarafından öğrenilmesini sağladı.

Haçlılar, kutsal topraklarda yaşayanların kullandığı güzel ipek, pamuklu

ve muslim² mendil, hafif iç çamaşırı kumaşlar, doğu yemeklerine konan çeşitli baharat, Arap hekimlerin kullandığı ilaçlarla tanıştılar. Ne var ki bu dönemde Hıristiyanlar ile Müslümanlar arasındaki savaşlar, Avrupa'nın doğu topraklarına ulaşmasına engel oluyordu.

Aynı dönemde güney ve batı Avrupa halkı, kendi ülkelerinde tutsak gibi idi. Kuzeyde karanlık ormanlar ve donmuş denizler, doğuda Moğollar, güney ve güneydoğu da savaşçı Araplar ve çöller, batı da ise uçsuz bucaksız Atlas Okyanusu vardı.

KITLIK VE OSMANLI DEVLETİ

14. ve 15. Yüzyılda Avrupa'yı bunalan kıtlık, savaşların yol açtığı açlık; Doğu ülkelerin baharat, değerli kumaş, altın eşya vb. zenginliklere duyulan istek, kısa zamanda zengin olmayı isteyen macera varlığı ve bunun yanında gemicilik alanında yapılan ilerlemeler büyük keşiflerin yapılmasına yol açtı.

Diğer yandan, 1453'te İstanbul'un Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesi ile doğudan gelen Baharat Yolu denetimi Osmanlı denetimine geçmiş olması önemli engel bir faktör oldu. Çünkü Avrupa doğusunda hiçbir Hıristiyan devlet gücü kalması gibi ekonomik ve siyasi nedenleri de ekledi.

KEŞİFLERİ HAREKETE GEÇİREN NEDENLER

1300 Yıllarında magnetik pusula bulununca Avrupalı denizci daha uzun yolculuklara çıkmaya ve gerçeğe yakın haritalar yapmaya başladı. Kutuplardaki mıknatıslık sebebiyle daima kuzeye yönelen ibre olan pusula yön tayinini kolaylaştırınca,

2 Muslim, Musul şehri adından mendil ve iç çamaşırı gibi sıkça dokunmuş hafif kumaş.

Fotoğraf 4. Kristof Kolomb Haiti'de yerlilerden hediye alırken (<https://www.indyurk.com/node/277466/haber/kristof-kolombun-nihai-hedefi-b%C3%BCy%C3%BCK-bir-mo%C4%9Folordusuyla-kud%C3%BCs%C3%BC-i%C5%9Fgal-etmekti>)

denizlere açılmaya cesaret geldi. Gemi sanayi gelişerek okyanus dalgalarına dayanıklı karavel ve kalyonların yapılması, denizci saatleri, kronometre ve deniz araçlarıyla enlem-boylam hesaplarının gelişmesi, termometre, barometre, teleskop, mikroskop gibi icatları yanında daha birçok icatların olması, samanyolu-gezegenler ve güneş sisteminin izlenmesi, trigonometri hesapları yapılabilmesi, fizik ve kimya sahasında ilerleme yanında hekimliğin gelişmesi, coğrafya ve doğa tarihi kitapları ile bilgi artması, dünyanın yuvarlak olduğu fikrinin ortaya atılması gibi buluş ve icatlar gemiciliğin gelişmesini sağlayan etkenler oldu.

Akdeniz'i ve baharatın geldiği doğu Hint Adaları engellerini aşıp ulaşabilmeyi ilk düşünen, Avrupa'nın batı ucunda bulunan Portekiz oldu. 1418'de Portekiz Prensi Henrique böyle bir yolculuk için bilgi toplayıp,

denizcileri eğitti. Keşif gezileri düzenledi. Kızıldeniz'den geçerek gene deniz yolu ile Hindistan'a ulaştı. Bu keşif gezisi kayıtları, Afrika çevresi deniz yolunu bulmaya çalışanları yüreklendirdi.

1445'te Sudan, 1482'de Kongo Irmağı, 1487'de Habeşistan (Etiyopya) bulundu. Bartolomeu Dias 1488'de Ümit Burnu'nu keşfetti. 1497'de Vasco de Gama daha da ilerleyerek Mozambik, Mombasa ve Hindistan kıyılarına ayak bastı. Vasco de Gama'nın doğuya yaptığı yolculuk keşif gezisi olmaktan çok, Portekiz doğu ticaretini açmak için girişilen silahlı bir seferdi. Bu yolculuk Portekiz'in bir yüzyıl boyunca girişimlerinin doruk noktası olmuştu.

15. Yüzyıl sonu ve 16 Yüzyıl başı Avrupa tarihinin önemli dönemleridir. 1492 Yılında Kristof Kolomb (1451-1506) Karanlık Denizi boyunca Batı'ya doğru yelken açtı ve bilme-

Dünyanın yuvarlak olduğuna inanan Kristof Kolomb, Hindistan'a varmak için Atlas Okyanusu aşarak batıdan doğuya geçmek isterken, farkında olmadan Amerika'ya ayak bastı.

den Amerika'ya çıktı. 1519 Yılında Kolomb'un bulamadığı doğu deniz yolunu keşfe çalışan Ferdinand Macellan, bir İspanyol seferini güney Amerika'nın en uç kesiminden ve Pasifik'i aşarak Doğu Hint Adalarına kadar yönetti. Kendisi sefer sırasında suikast sonucu öldüğü halde, bu seferde hayatta kalanlar, Ümit Burnu'ndan dönerek ilk dünya turunu gerçekleştirmiş oldular.

Portekiz ve İspanyolların yapmış olduğu bu keşif nedenleri; zengin

olma ile dinin yayılması isteminden ileri geliyordu. Akdeniz ticaretinden yoksun kalmaları, Müslümanlar ile Venedik denetimi altında tutulan doğu ticaretinden yararlanamayan İberyalı, kendilerine yeni kaynaklara ulaşılacak yollar arıyordu.

ATLAS OKYANUSU AŞILMASI

15. Yüzyıl düşüncesi dünyayı, bugünkünden daha küçük düşünüyordu. Kızıldeniz'den doğu Hint Adalarına giden yol oldukça uzundu. Bundan dolayı, Kristof Kolomb bu adalara İspanya batsından gidildiği takdirde uzak olmayacağı kanısına varmıştı. İspanya Kralı Fernando ve eşinin sağladığı gemilerle Cenovalı Kristof Kolomb, Hint adaları ticaret yolunu açmak için yolculuğa çıktı ve 1492'de Asya adalar denizi olduğunu sandığı Bahama'ya vardı. 1504'ten sonra Karaib adalarına üç yolculuk daha yaptı. Ama Hindistan'a gittiğini sandığı yerler, aslında batı Hint adaları olarak bilinen yerlerdi.

Kolomb ve öteki keşiflerle, Amerika kıyıları ile çevredeki toprakları buldular. Daha sonra Ferdinand

Macellan İspanya'dan açılarak güney Amerika kıyılarını izledi. Bugün kendi adı ile anılan boğazdan geçti. Büyük Okyanus'u aşarak baharatı ile ünlü Doğu Hint Adalarına ulaştı. Macellan'ın Filipinler'de öldürülmesinden sonra J. Sebastian de Elcano, Ümit Burnu yoluyla İspanya'ya dönmeyi başardı. Dünyanın çevresini denizden dolaşan ilk kişi oldu.

Bu yolculuğun önemli amaçlarından biri, Amerika ve Asya arasında yer alan okyanusun keşfi idi. Macellan bu denize İspanyolca "sakin-durgun" anlamına gelen Pasifik (Büyük) Okyanus adını verdi. Diğeri ise, Amerika'yı güney uçtan dolaşarak aşip Doğu Hint Adalarına ulaşılması, yeni keşiflere sebep oldu. Kuzeyden dolaşarak Doğu Hint Adalarına gitme hevesinde olan İngiliz ve Fransızlar Gronland Adası, Kuzey Kutup Takım Adalarını, buzullarla kaplı alanları, körfezler keşfettiler. Fransızlar körfez ve ırmaklara girerek koloni kurdular. Daha sonra birçok keşif kendi adları ile anılan boğazları, koy ve körfezleri keşfederek Amerika'nın kuzey kıyıları haritasını çıkardılar. Tarihte kuzey-batı geçit'i ilk kez 1903-1906 yılları arasında Roald Amundsen geçmiştir.

AMERİKA'DA KEŞİFLER

Bu dönemde bütün keşifler İberyalı tarafından yapılmadı. Bu sıralarda İngiltere'den yola çıkan Jhon Cabot'ın Amerika kuzeydoğu kıyıları ve İtalyan Floransalı Amerigo Vespucci'nin (1454-1512) güney Amerika ve Brezilya kuzey kıyıları boyunca yaptıkları keşifler, batı yönünde Avrupa ile Asya arasında bilinmeyen bir kara parçasının, kısaca Yeni Dünya'nın bulunduğu inancı kökleşti.

Dünyanın yuvarlak olduğuna inanan Kristof Kolomb, Hindistan'a varmak için Atlas Okyanusu aşarak batıdan doğuya geçmek isterken, farkında

Misyoner ve Kaşiflerin gezileri sonunda Afrika kapalı bir kıta olma özelliğini yitirdi. Silah ve teknolojik gelişmeler ve tropikal hastalıklara karşı alınan önlemler “karanlık kıta” içlerine girmeyi kolaylaştırdı.

olmadan Amerika'ya ayak bastı. Portekiz, Afrika'yı güneyden dolaşırken, Kolomb'un izinden giden İspanyol denizciler Meksika, Şili ve Peru'yu buldular. 1507'de Amerika adı verilen kıtanın Hindistan'a ulaşmada yol uzunluğu nedeniyle engel olduğu anlaşıldı.

Büyük Okyanusu aşmak için yapılan gezilerde Sebastiano 1515'te Rio Parana'yı buldu. 1520'de Macellan kendi adıyla anılan Boğazdan geçerek Hindistan ve Çin'e varmak uzun olduğundan, Amerika'nın kuzey taraflarında başka bir geçit aranmasına başlandı.

Bu amaçla bilmedikleri sularda ilerleyerek “Asya Geçidi”ni bulmak umuduyla Sebastian Cabot izinden yol alan birçok denizci Kuzey Buz Denizi'nde dolaşıp durdu. Bunlar kuzey kutbunu aramaktan çok Asya'ya geçiş yolu bulmak istiyorlardı. İngiliz denizci Martin Frobisher ve diğerleri Cabot planını uygulayarak yol boyunca önemli keşiflerde bulundular. Yapılan çalışmalarda Cartier (1535), Frobister (1576), Davis(1587), Hudson (1610), Baffin (1616) yeni bir geçit bulamadılar ama Kanada, Gronland, New York, Hudson Körfezi ve Baffin adasını keşfettiler. Kürkleri giyen ve buzlardan yaptıkları kulübelerde yaşayan Eskimolarla ilk defa karşılaştılar.

Nordenskjöld'e kuzey geçidi bulması için Norveç Kralı Oscar ile Dikson ve Sibiriakov destek sağladılar, Norveç ile Yenisey Irmağı arasında deniz ticareti yapılacağı kanıtlandı. 300 Ton ve 21 kişilik ekip ile akademik araştırma yapacak bilim adamları 21 Temmuz 1878'de yola koyularak 12 Eylül'de Bering Boğazı gerisinde Kolluchin Körfezi ile Serdze Kamen Burnu arasında buzlar arasında karadan 2.4 km. uzakta sıkışıp kaldı. Kurdukları kamp ile çevresinde avcılıkla geçinen kabilelerden gördükleri yardım ile kışı geçirdiler. Kış, Haziran ayının sonlarına kadar sürdü. Tekne 295 gün sonra hareket etti. Üç hafta sonra gemi Kuzey Buz Denizi ile Büyük Okyanus'u birleştiren kanala girdi. Kuzey doğu geçidi aşılmış oldu. Sebastian Cabot'un düşündükleri 350 yıl sonra gerçekleşmiş oldu. Bu iki gezi dünya ticaretine önemli bir yol göstermesi yanında, geçidi aşma konusunda gösterilen cesaret tarihi bakımından önemliydi.

BAHARAT TİCARETİNDE PORTEKİZ EGEMENLİĞİ

Portekiz'in coğrafi konumu, Afrika ve Asya kıtaları keşfi konusunda, diğer Avrupa ülkelerine göre daha elverişli idi. Küçük bir denizci ülkesi olan Portekiz; çok büyük bir donanması, okyanus balıkçılığında deney edinmiş denizci halkı, iyi örgütlenmiş bu tür girişimleri destekleyen hükümdar ailesi rolü olmuştur. İspanya ise, krallık halinde birleşmesi 1479 yılında gerçek olmuş. İtalyanlar Akdeniz'e kapalı kalmışlardı. Ayrıca bunlardan başka 15. yüzyılda Avrupa tekneleri yapı biçimi değişip gelişmiş ve açık deniz yolculuğuna imkan kılan donanmalar da yapılırdı.

Misyoner ve Kaşiflerin gezileri sonunda Afrika kapalı bir kıta olma özelliğini yitirdi. Silah ve teknolojik

gelişmeler ve tropikal hastalıklara karşı alınan önlemler “karanlık kıta” içlerine girmeyi kolaylaştırdı. Kaşifler yolları tespit ettikten sonra Avrupa'nın Afrika ilgisi arttı.

Yakın Doğuda engellenen Avrupa uygarlığı ve Hıristiyanlık, okyanus ve ötesi topraklara yönelmesi olarak ifade edilen üçüncü dönem dini yayılma politikası 15. yüzyılda başlamıştı.

Portekiz ile İspanya imparatorlukları 15. yüzyılda her iki Amerika, Afrika kıyıları, Hint adaları ve Büyük Okyanus boyunca kurulması, Roma Katolikliğinin hızla ilerlemesine yol açtı. 1493'te çıkarılan Papalık Buyruktusu ile dünya Portekiz ve İspanya Katolik Tahtları arasında etki alanlarına bölündü. Kilisenin kendisi de fetih ve sömürgeci aracı haline geldi.

Yeni bulunmuş ülkelerde yaşayanlara Hıristiyanlık zorla kabul ettirmeye başlandı. Sömürgeci iktidarlar da güçlerini kötüye kullandılar. Cizvit misyonerleri bu tür faaliyetlerde yer alıyordu. Afrika kaşiflerinin en önemlisi David Livingstone'dur. Zambiya Irmağını keşfedip haritasını çıkardı. Atlas Okyanus ile Hint Okyanusu arası dar kara kısmı boydan boya geçti. Fakat Nil ırmak kaynağını bulamadı. Stanley 1877'de Kongo Irmağı'ı boyunca destansı bir yolculuk yaptı ve oraları keşfetti.

Afrika'nın keşfi, kıtanın Avrupa devletleri arasında bölüşülmesine yol açtı.

Hindistan'ı doğrudan deniz yolu ile bulan Portekiz, baharat ticaretinde üstünlüğü ele geçirdi. Malaka'yı ele geçirip, doğu Hint adalarında her yıl Çin ile Japonya arasında sefer yaptılar. Göz önünde tuttıkları amaç; Avrupa ile yapılan baharat ticaretini tekelleştirmek ve Hint Okyanusu limanları arası kazançtan elden geldiğince büyük pay sağlamaktı. Ama

Avrupa ile Asya arasında baharat ticaretini bir türlü tekellerine alamadılar. Buna karşılık Venedikli karayolunu kullanarak Avrupa'ya baharat satmaya devam etti.

BÜYÜK KEŞİFLER

1513'te İspanyol Vasco Nunez de Balboa, Panama kıstağını geçti. Altı yıl sonra yurttaşı Hernan Cortes Meksika toprakları fethine girişti. İspanyollar Panama'dan California'ya kadar zengin gümüş madenlerini keşfettiler. Antil ile Panama kıstağında sömürge kurdular. Ama maden yataklarından beklenen bollukta büyük kazanç sağlanamadı.

Serüvenci Francisco Pizarro 180 denizci ile Büyük Okyanus kıyılarındaki ilerleyerek Peru'yu İspanya Kralı adına ele geçirdi. Buranın fethi edilmesi, altın aramanın bir sonucuydu. İspanyollar Peru kıyılarına vardıkları zaman İnka İmparatorluğu iç savaş yüzünden bölünmüş bulunuyordu. İspanyol Pizarro İnka'lı Atahualpa'yı özgür bırakma karşılığında fide olarak 20 milyon dolar ile güneş tapınağı hazinelerini bıraktı ama, Pizarro sözünde durmadı. Sonra adamları arasında çatışmalar çıktı. Bu iç savaşlarda Pizarro öldü. Peru ele geçtikten sonra Avrupalı kaşifler kuzey Amerika'ya seferler düzenlemeye başladılar. Teksas ve Florida'da birkaç yerleşme bölgesi kuruldu.

İspanyol ve Portekizli kaşifler 16. yüzyıl izleyen dönemde Güney Amerika'nın bilinmeyen yörelerini keşfettiler.

17. yüzyılda İspanyollar; Meksika, Orta Amerika, Batı Hint adaları,

Portekizler; Brezilya'yı keşfedip, yerleştiler.

Fransızlar St. Lawrence Irmağı çevresine, İngilizler ABD topraklarının doğu kıyıları ile Hudson Körfez kı-

yılarına yerleştiler. Büyük Okyanus kıyıları ile Kayalık Dağları dünyaya tanıtan kürk tüccarları ile altın aracılar oldu.

18. Yüzyılda Kuzey Buz Denizi ile Büyük Okyanusa ulaşıldı. Kanada ırmaqları tüccarlarca keşfedildi.

Başarılı fetihler sonucu keşfedilen ülkelerde; bağımsız devlet kurulmasından korkan İspanya, yeni koloni hükümetlerini hemen denetim altına aldı. Zira bu yönetimler çok karmaşıktı. En yüksek kademedeki sadece krala bağlı genel vali vardı. İspanya ile Amerika arası uzaklık aşağı yukarı sekiz ay yolculuk etme gerekiyordu. Bu durum vali'nin büyük iktidara sahip olmasına yol açmıştı. Sömürgelerde iktidar dengesini sağlamak için ayrı bir temyiz mahkemeleri de kuruldu.

AVUSTRALYA VE BÜYÜK OKYANUS

Eski Yunanlılar Asya'nın güneyinde büyük bir kıtanın bulunduğuna inanırlarmış. Bugün Avustralya olarak bilinen topraklar ilk olarak batı kıy-

ları 1605'te Hollandalı Willhem Janz ve İspanyol kaşiflerce görüldüğü sanılır. 1630'a geldiğinde Hollandalı kaptanlar Avustralya'yı tanıyorlardı ve ülkeye Yeni Hollanda adı verildi. 1642'de Abel Tasman bu yeni geniş toprakların genişliğini öğrenmekle görevlendirildi. Tasman, ülkenin güneyine geçti. Kendi ismi ile anılan Tasmanya'ya geldi. Yeni Zelanda batı kıyılarına vardı. Cava sömürgesine dönerken Yeni Gine güney kıyısı boyunca ilerleyerek keşiflerde bulundu. 1699'da William Dampier Avustralya ve Yeni Gine'nin kuzey kıyılarına dolaştı.

James Cook 1769-1770 yıllarında Güney Amerika Horn Burnu'nu dolaştı. Büyük Okyanus güneyinde birçok adayı keşfetti. Yeni Zelanda ve Avustralya doğu kıyıları haritasını çizdi. Sonunda Ümit Burnu yoluyla İngiltere'ye döndü. İkinci yolculuğunda dünya çevresini dolaştı. Yeni bir kıta bulamadı. Son keşif gezisinde Amerika ile Asya arasındaki Bering Boğazı'nı geçti. Her iki kıtanın bu bölgedeki kıyı haritasını çıkardı.

Dünyamız nasıl oluştu, ne tür evrelerden geçerek bugünkü halini aldı. İlk yaratıklar, sonra hayvanlar ve bitkiler, sonra insanlar.

Avustralya iç bölgeleri altın aramak ya da otlak bulmak için çıkan adı bilinmeyen insanlarca keşfedildi.

18. Yüzyıldan sonra keşifler ekonomik zorlamadan çok bilimsel amaçla yapılmaya başlandı. Bu ilerleme Avrupa'nın 1700 den önceki denizler ötesi yayılmasına ve bilimsel uyanışa dayanır.

Bilim adamları ve kaşifler Newton ve R. Descartes gibi devlerin açtığı çığırılar benimseyip, geliştiriyorlardı. Avrupa dışındaki dünya hakkında edinilen bilginin artması, dünyanın egzotik bitki ve hayvan örtüsünün yoğunluk ve çeşitliğine duyulan ilgi daha da kamçılıdı. Fiziksel evren ve kökeni hakkında kabul edilmiş görüşlerin tümünü şüphe altına soktu. Humlem ve Darwin gibi bilimsel araştırmacılar doğru gözlem ve kayıt sistemini vurguladılar. Bu ise doğal dünyayı yöneten yeni yasa ve kurumların geliştirilmesine yol açtı.

1733'te Rusya Sibiry'a da bilinmeyen yerleri ortaya çıkarmaya başladı. 1739'da Bering, Arhangelsk'ten Japonya'ya deniz yoluyla ulaşmak isterken Amerika ile Asya'yı ayıran, kendi adı ile anılan boğazı buldu. Amerika'nın kuzeybatı kıyılarıyla okyanustaki takım adalar Bougainville, Cook ve La Perouse'un 1764-1788 arasındaki gezilerde keşfedildi.

19. Yüzyıl sonunda kutup denizlerinin keşfi Nordenskjöld ve Amundsen tarafından yapıldı. 1839-1840

Yıllarında Dumont d'Urville Antartika'yı keşfetti. Birçok ulustan bilimsel heyetler Güney Kutbuna keşif seferleri düzenledi.

Arabistan, Orta Asya, Hindistan ve Çin'in yeterince bilinmeyen bölgelerin keşfedilmesi ile dünya boşlukları dolduruldu. 19. Yüzyıl ortalarında birçok gezgin sayesinde daha iyi tanındı.

20. Yüzyılda kuzey ve güney kutup keşifleri gerçekleşti. Kuzey-Batı Geçidi bulma girişimleri 19. yüzyıl boyunca sürdü. En fazla ilgi uyandıran girişimi Fridtjof Nansen yaptı. Kutba yakın noktaya ABD'li Robert Edwin Peary ulaşabildi. Güney Kutbu 1911'de Amundsen keşfetti.

KEŞİFLERİN GELECEĞİ

Bir bölgenin haritası çıkarıldığı zaman, oranın keşfedildiği düşünülür. Bu açıdan bakıldığında günümüz yeryüzü kara ve deniz keşfinin tamamlandığı söylenebilir.

Tüm deniz ve okyanus yüzeyleri incelenmiş, deniz taban haritaları, derinlik belirleyen aygıtlar kullanılarak genel çizgileriyle çıkarılmış olduğu halde, kara ve denizlerin altında neler olduğuna ilişkin hala çok az bilgi vardır. Yeryüzünün ancak çok az sınırlı bir noktasına inilebilmektedir. Dünyanın yarı çapı 6400 km olduğu düşünülürse, yer yüzeyi altında neler olup bittiği çok az biliniyor demektir. Ama insanlık durmuyor. Algılama aygıtlarının yardımı ile yeryüzü altında yakıt ve mineral yerleri keşfedilmeye, ayrıca okyanus derinlikleri araştırmaya başlanmıştır.

UZAY KEŞİFLERİ

En son ve yeterince en bilinmeyen keşif alanı uzaydır. Ay'a insanoğlu ilk ayak bastığı gün, unutulması mümkün olmayan bir gündü. Bu aynı zamanda uzay fethinin başlangıcı olarak da kabul edilebilir.

Ay'dan sonra başka gezegenlere gidilmesi yolunda çalışmalar devam etmiş, uzaya dolmuş gönderilmiş ve fetih çabalarına hız verilmiştir. Daha birkaç yüzyıl öncesine kadar dünyayı tanıyan insanoğlu, bu duruma nasıl ve hangi yollardan gelmiştir.

Dünyamız nasıl oluştu, ne tür evrelerden geçerek bugünkü halini aldı. İlk yaratıklar, sonra hayvanlar ve bitkiler, sonra insanlar... insanlık evrimi, ardından kendi yeteneği ile gücünü tanıması, daha sonra üzerinde yaşadığı çevreyi tanımaya, keşfe çıkması, bunu ona zorlayan koşullar neticesi; insanoğlu çevresini genişletmesi, yeni yerler, yeni topraklar ve yeni ülkeler aramaya, bulmaya kısaca keşfetmeye çıkması.

Keşifler, başka topraklar görme ve bulma, ya da ele geçirme yanında, kendilerinin dışında değişik toplum ve kültürlerle karşı karşıya gelmelerine yaramış. O güne dek birbirinden habersiz yaşayan toplum ve uluslar, keşifler aracılığında ekonomi, kültür ve sanat anlayışına varıncaya kadar etkilenmiş, türlü değişikliklere uğramış, bir bakıma kendi toplumlarını yenilemişlerdir.

Keşifler, dünyanın ve özellikle Batı Avrupa'nın siyaset, ekonomi, bilim, teknik ve toplum yapısında çok büyük etkileri oldu. 20. Yüzyılda dünya yüzeyinde bilinmedik kara parçası kalmadı.

KAYNAKÇA

- Keşifler Tarihi Ansikl.
- Okul Kültür Ansikl. cilt 1 sh 387
- Temel Britannica cilt 10 sh 191
- Sabah Genel Kültür Ansikl. cilt 3 sh 1153
- Sabah Meydan Larousse cilt 2 sh 243
- Gelişim Ansikl. Cilt 6 sh 200
- Meydan Larousse cilt 4 sh 239